
Барвінок
журнал
ЦК ЛКСМУ
для дітей
№ 9
Вересень
1947

Малюнок А. РОЗЕНБЕРГА.

Москва — серце нашої Батьківщини. Хто може не любити її!

Тут у Кремлі живе й працює великий Сталін. Біля Кремлівської стіни — мавзолей Леніна.

Високо в небо дивляться двадцять рубінових зір, яскравим світлом сяють вони над кремлівськими баштами.

Багато сторіч прошуміло над столицею нашої Батьківщини: ВІСІМСОТ років стоїть Москва.

З її ім'ям зв'язане все те хороше, чим живе людство.

Коли на героїв-панфіловців рушили німецькі танки, патріоти стали «на смерть» і не пропустили ворога до столиці. Словами свого командира вони заявили всьому світові:

— Росія велика, а відступати нема куди: за нами Москва.

На Красній площі

А. БАРТО

Малюнки М. ХУДЯКА

На Красній площі тишина.
Темніє неба глибина.
Змінилась варта. Стереже
До мавзолею вхід.
І блиснув перший промінь вже —
Займається на світ.
От слово Ленін освітилось
І сходи вийшли з темноти.
Поближче променю схотілось
Сюди, до Ілліча лягти.

* * *

Блискучі сурми
Угору звівши,
Сурмлять хлоп'ята,
І спів пливе.
Москву ми любим
Іще міцніше
За те, що Сталін
В Москві живе.

Переклав з російської мови
Валентин БИЧКО.

А. БАРТО

Малюнок А. РЄЗНІЧЕНКА.

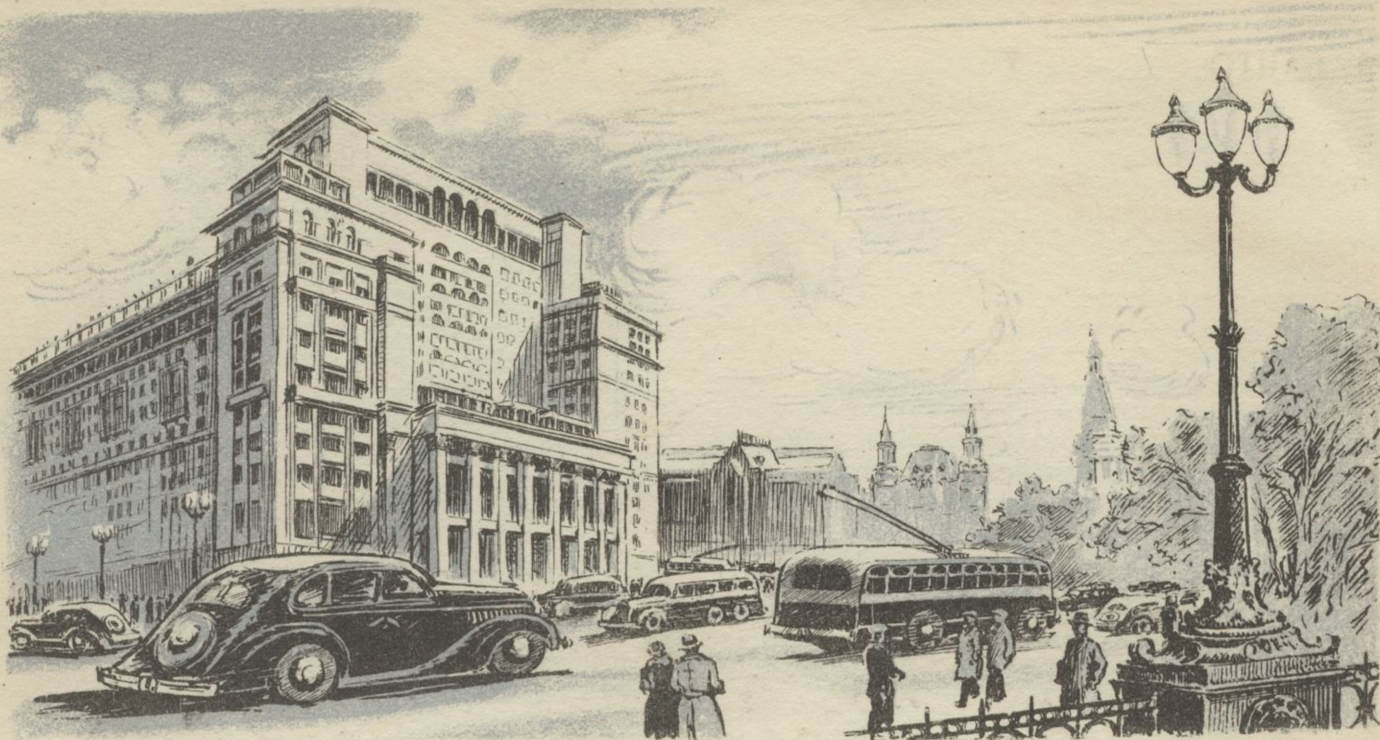

НА СВЯТІ

Не вірить Петі тьотя Настя,
Що нині йде він на парад.
— Тобі завіщо таке от щастя? —
Його питає гурт хлоп'ят.
Гримлять оркестри і кроком частим
Бійці проходять за рядом ряд.
Вгорі прапори цвітуть квітчасто,
Проходять тисячі колон.
Із кольоровими флажками
Виходить Ленінський район.

Проходять піонери юні
Військовим кроком стройовим.
Великий Сталін із трибуни
Всміхається ласкаво їм.
І піонерка в платті білому
Букет до нього підніма:
— Вас привітати так хотіли ми
Серцями дружніми всіма.
Ні в кого двійок в нас нема. —
На Красній площі тут щороку
Проходять люди, лине спів.
Тут, коли йшла війна жорстока,
Звертався Сталін до бійців.
Це тут рядами бойовими
Од стін Кремля, з Москва-ріки,
Грудьми піднявшися своїми,
Пішли на фронт більшовики.
Загони тут міцні, могутні
У рік сімнадцятий ішли,
Тут нашу зірку п'ятикутну
Вони уперше підняли.

Переклав з російської мови
Валентин БИЧКО.

ОРДЕНА ЛЕНІНА МОСКВА

І. ВЛАДИМИРОВА

В цей день до Москви з усіх кінців радянської країни з'їхалися гості. З далекої півночі, де в цей день уже випав сніг, з гарячого півдня, де квітнули троянди й достигав виноград — приїхали народні співці, щоб проспівати на святі своїх пісень про Москву.

А з Ленінграда, Талліна, Мінська, Смоленська, Тули, та ще з багатьох інших міст, по всіх дорогах до Москви мчали найбистріші бігуни, велосипедисти, мотоциклісти. Вони несли в Москву привітання з днем вісімсотріччя та рапорти про досягнення своїх міст. Один по одному влітали вони на найбільший стадіон Москви — Динамо, де в цей день зібралися десятки тисяч народу, щоб відсвяткувати ювілей своєї столиці.

На аеродромах та вокзалах, де маяли прапори всіх країн світу, москвичі зустрічали делегації іноземних держав. Газети всього світу в цей день писали про Москву. Тисячі телеграм, листів з привітаннями летіли до неї. А найдорожчим було привітання Йосифа Віссаріоновича Сталіна.

«Привіт Москві, столиці нашої Батьківщини — в день її вісімсотріччя», писав він.

Вся радянська країна відзначила цей день великими перемогами. На честь цього свята робітники зробили зверх плану сотні найскладніших машин, зіткали тисячі метрів сукна, ситцю, шовку. Шахтарі добули тисячі тонн вугілля, залізної, мідної, срібної руди.

Адже весь радянський народ любить і пишається своєю славною столицею. Немає в усьому Радянському Союзі людини, яка б не мріяла хоч раз побувати в Москві. Там, у Москві, в мавзолеї на Красній площі лежить тіло Володимира Ілліча Леніна. Там, у Москві, працює Центральний Комітет нашої комуністичної партії, Радянський уряд. Там збираються депутати Верховної Ради, обрані всім народом. Там живе і працює великий вождь і вчитель радянського народу Сталін.

МОСКВА—СЕРЦЕ Й МОЗОК НАШОЇ КРАЇНИ

В жодному місті на землі нема стількох бібліотек, театрів, музеїв, як у Москві.

В картинних галереях зібрані картини найкращих художників. У величезній бібліотеці ім. Леніна одинадцять мільйонів книжок. Це найбільша в світі бібліотека.

В Москві, на Великій Калузькій вулиці, міститься штаб радянської науки — Академія наук СРСР.

Москва — місто науки. З чотирьох москвичів один обов'язково вчиться. В Москві шістсот шкіл, з яких чотириста збудовані всього за шість років, з 1934 до 1940 року, 89 інститутів, сила-силенна різних курсів і технікумів. В одній Москві студентів більше, ніж в усій Англії. Коли б усі школи, інститути, технікуми, курси Москви зібрати докупи — вийшло б величезне місто, з населенням понад мільйон чоловік.

В нашій столиці виходить більше як 150 газет, десятки журналів. Тут друкуються твори Маркса, Енгельса, Леніна, Сталіна, праці радянських учених, твори радянських письменників, мільйони підручників.

ЧЕРЕЗ КОЖНІ ДВІ СЕКУНДИ БУКВАР

Лише одна друкарня, найстаріша в Москві, — Перша зразкова друкарня випускає за рік 100 мільйонів книжок, і з них 10 мільйонів підручників. Вона друкує книжки російською, українською, білоруською та іншими мовами.

На величезній ротаційній машині друкують букварі для малюків першого класу — за добу 90 тисяч. Через кожні дві секунди машина випускає буквар.

ЗРОБЛЕНО В МОСКВІ

За роки радянської влади в Москві збудовано безліч нових фабрик і заводів. Колись, давно, Москву називали «ситцевою», бо московські фабрики виробляли здебільшого ситець. Тепер у Москві ситцю тчуть набагато більше і крім того випускають ще багато мільйонів метрів сукна, шовку, оксамиту. Але тепер Москву вже не можна назвати ситцевою, бо в ній роблять літаки, автомобілі, великі складні машини.

Ще в 1940 році наша столиця щодня давала країні 235 автомобілів, 800 велосипедів, майже 300 000 електричних лампочок, 55 000 пар взуття.

Де раніше були майстерні для ремонту автомобілів, тепер виріс автомобільний завод імені Сталіна. Це на ньому зроблено чудесні бистрі машини з маркою ЗІС, які ми щодня бачимо на вулицях наших міст. Цей завод випускає десять тисяч легкових машин на рік та ще сімдесят тисяч грузовиків.

Будинок Московської Міськради

А от у 1950 році — останньому році нової сталінської п'ятирічки — він випускатиме сто тисяч самих грузовиків, не рахуючи легкових машин та автобусів.

Там, де колись, багато років тому, був пустир, тепер височать корпуси заводу імені Кагановича, на якому виробляють шарикопідшипники. Цей завод один з найбільших і найкращих в усьому світі.

Шістнадцять років тому, в 1931 році, в Ленінському районі Москви відкрилася невеличка виставка. На ній були показані верстати, що їх виробляли на московських заводах. А зараз на цьому місці збудовано новий завод, який випускає величезні складні верстати. Цілою вулицею таких верстатів може керувати одна людина.

Щодня десятки ешелонів відходять з усіх дванадцяти товарних станцій Москви. Вони везуть машини, автомобілі, верстати, сукно, шовк, зроблені на московських заводах. Електрична лампочка із штампом «М» — Москва — горить і на крайній півночі в хатині ненця, і в будинку узбека в гарячому Узбекістані. Потужні лампи, виготовлені на московському заводі, освітлюють зсередини рубінові зорі, що палають на баштах Кремля. Верстати із штампом «Зроблено в Москві» працюють на велетенських уральських заводах, на Україні, в Білорусії.

КРАСУНЯ МОСКВА

Давно вже нема колишньої «ситцевої» Москви з тісними вулицями й тупиками. За роки радянської влади в Москві з'явилися просторі широкі вулиці, великі майдани, чудові стрункі будинки.

Вітаючи Москву з днем її вісімсотріччя, Йосиф Віссаріонович Сталін писав, що в той час, як у столицях Європи, Азії та Америки мільйони зубожілих трудящих людей живуть у жахливих умовах, в Москві трудящі переселилися з підвалів і халуп у квартири, де колись жили багатії, та в нові впорядковані будинки, побудовані за радянської влади.

Важко тепер відрізнити робітничі селища та околиці Москви від центру — такі там прокладено гарні зелені вулиці, такі збудовано високі, світлі будинки.

В Москві весь час розширюють старі вулиці та прокладають нові. Так на вулиці Горького пересунули будинки в глибину, щоб було де прокласти широкі тротуари. Височезний будинок Московської Ради пересунули аж на двадцять метрів. А очна лікарня навіть змінила свою адресу. Раніше вона була на вулиці Горького, а тепер її пересунули в провулок Садовських.

Сьомого вересня — в день вісімсотріччя в Москві урочисто закладено вісім багатоповерхових будинків. За пропозицією товариша Сталіна Рада Міністрів СРСР в січні цього року ухва-

Такою буде огорожа стадіону юних піонерів

лила збудувати ці будинки. Найвищий будинок, на тридцять два поверхи, буде збудовано на Ленінських горах, на високому березі Москва-ріки. Будинки на двадцять шість поверхів височітимуть неподалік від Мармурового заводу, де обробляють мармур для московської підземної залізниці — метро, та неподалік від Кремля, на березі Москва-ріки, де колись були брудні невеличкі купецькі крамниці.

Крім того в Москві буде збудовано п'ять будинків на шістнадцять поверхів і один з них — на площі Повстання, де в 1905 році билися на барикадах з царськими військами робітники Пресні. Все тут нагадує про ці славні бої, про той важкий удар, який московські робітники на чолі з більшовиками завдали царській владі. Навіть назви майданів і вулиць свідчать про це — площа Повстання, вулиця Барикадна, Груднева, Дружинницька. Тут відважно билися за повалення царської влади більшовицькі бойові дружини.

Володимир Ілліч Ленін в листі до робітників Пресні писав:

«Подвиг пресненських робітників не пропав даром. Їх жертви були не марні. В царській монархії було пробито перший пролом, який повільно, але неухильно ширшав і послаблював старий, середньовічний порядок».

Все змінилося на Красній Пресні: змінилися вулиці, будинки. З'явилися сади і парки. Але залишились революційні традиції Красної Пресні. Тільки тепер вони втілюються в самовідданій праці, в боротьбі за нове чудове життя.

Колись, до радянської влади, Москва-ріка була невеличкою річкою. А тепер Москву звуть портом трьох морів. Канал Москва—Волга з'єднує столицю з Каспійським, Балтійським та Білим морями. Незабаром буде прокладено канал до Дніпра, і тоді пароплави йтимуть з Москви до Києва, а звідти — в Чорне й Азовське моря.

Кипить і вирує життя у великій радянській столиці. Іде рух у Москві на землі й під землею. Лише метро перевезло торік шістсот п'ятдесят вісім мільйонів пасажирів. А підземне місто все росте й росте, будуються нові прекрасні станції.

Вже тепер за розмірами тролейбусного руху Москва займає друге місце в світі. А вуличний рух з кожним роком все збільшується. Незабаром у Москві з'являться вулиці зовсім без перехресть, по яких автомобілі й автобуси мчатимуть з величезною швидкістю. Вулиці, що перетинають їх, у цих місцях пройдуть під землею.

Десятки нових парків, скверів, бульварів прикрасять Москву, щоб вона була справжнім містом-садом, і кожен бульвар відрізнятиметься від іншого візерунком чавунної огорожі.

Сьомого вересня — в день вісімсотріччя — в Москві був закладений пам'ятник Юрію Долгорукому, який заснував Москву. Тіло його поховане в Києві, в невеличкій церковці, на березі Дніпра.

Наш радянський народ шанує його пам'ять, бо він перший почав будувати нашу столицю.

А за сьогоднішню Москву, велику столицю радянської держави, яку в день її вісімсотріччя нагороджено орденом Леніна, ми дякуємо великому будівникові, вождеві народів усього світу, Йосифу Віссаріоновичу Сталіну.

Таким буде „Цветной бульвар"

НА СТОРОЖІ МОСКВИ

Лев КАССІЛЬ *Малюнки М. ХУДЯКА*

У цей день ми працювали дома. За завданням штабу ми малювали білим вапном стріли з написами: «бомбосховище», «пісок», «вода», «хід в укриття».

Вдень була коротенька тривога, ми зразу ж полізли на дах.

Будинки № 15 і № 17 були розділені товстою високою стіною—брандмауером, до якого з двох боків наче приросли корпуси обох споруд.

Брандмауер був офіційним кордоном наших підхмарних володінь. У мирний час тут орудували, головним чином, хлопці, які захоплювалися радіо: вони укріпляли тут антени. Звідси ж запускалися і змії.

Перед святами залізо дахів гуркотіло під ногами кербуда і двірників, які спускали звідси на канатах гасла, портрети і різнокольорові лампочки для ілюмінації.

А тепер, як тільки починала вити сирена тривогу, дах переходив у наше володіння. Ми вже добре обжилися тут. На горищі у нас стояли ящики з піском, лежали ломики, щипці, стояли діжки з водою. Правда, нальоту ще не було, але тривоги вже оголошувалися кілька разів.

І завжди, коли я підіймалася на дах і дивилася зверху на місто, яке, наче затаївши дух, готувалося до бою, у мене холонуло серце, пересихали губи — так мені страшно ставало за Москву.

Москва звідси була дуже гарна. Он на Замоскворіччі підіймалася, наче зіткана з мережива, радіобашта на Шабалівці. Поміж будинками виблискувало дзеркало Москва-ріки. З нашого даху було видно дві кремлівські башти з зорями на них. Колись вони сяяли вогнями, а тепер притаїли своє сяйво. І яка ж величезна наша Москва! Скільки бачить око по колу — все заповнене дахами, будинками, зеленню парків та бульварів. Дим заводів стояв над далеким горизонтом. Рівний, злитий гомін величезного міста долітав на дах. Трамваї і автомобілі внизу здавалися дуже маленькими. Зате кам'яні фігури на карнизі нашого будинку, які завжди здавалися мені з землі не більшими за настільну лампу, були насправді завбільшки з буфет.

Внизу, на землі, все готувалося до того, щоб відбити удар. Все помалу набирало військового вигляду. А зверху, з даху, Москва здавалася по-колишньому мирною, беззахисно відкритою. Правда, на найвищому багатоповерховому будинку біля нас, із-за кам'яного бар'єру, яким був обведений дах, стирчали якісь довгі речі, дбайливо замотані брезентом. Виднілася пілотка нерухомого вартового. Іноді помічала я там командира; він повільно йшов за бар'єром по даху, з біноклем у відставленій руці. Він тримав його, як тримають кухоль, і раз у раз підносив до очей; відставляв руку і знову підносив її, начебто пив великими ковтками далину, яка відкривалася йому зверху.

О десятій годині вечора з усіх рупорів радіо почулося:

— Громадяни, повітряна тривога!

Завила тоненько й моторошно сирена на великому будинку біля нас. Одразу ж відгукнулося ще дві. Команда моя кинулася на свої місця. Ми вже звикли слухати звуки тривоги й чекали, що незабаром дадуть відбій. Сирени змовкли. Стало тихо. Раптом радіо заговорило:

— Громадяни, повітряна тривога! Не збивайтеся в під'їздах будинків, ховайтеся негайно в сховища! Працівники міліції, забезпечте негайно повне укриття населення в сховищах!

І раптом у вікнах верхнього поверху великого будинку з другого боку вулиці я побачила відображення якихось маленьких танцюючих вогників. Тієї ж хвилини десь далеко позад себе я почула часті сухі звуки, наче лопалися гумові пузирі. І раптом уся Москва наїжачилася прожекторами. Небо в усіх напрямах покреслили ясні смуги променів. Вони сходилися, перети-

*) Уривок з повісті „Велике протистояння", другу частину якої, „Світло Москви", автор щойно закінчив.

налися і розходилися, як щойно сходилися, перетиналися і розходилися звуки сирени. Над околицями Москви затанцювали сотні вогників, які спалахували й гасли. Здавалося, що величезна невидима сітка, повішена там між землею і небом, огороджує край міста. Вона розшита тисячами блискіток. Хтось безнастанно трясе цю величезну прозору сітку, і вона дрижить, розсипаючи спалахи.

Потім у небі виник якийсь новий, чужорідний, сторонній, нудотний звук. І одразу ж оглушливо, часто і близько, кілька разів уряд, похапцем випалили зенітки з сусіднього даху, звідки тепер долітали слова команди: «По фашистських нальотчиках — вогонь!» З рикаючим шаленством зачастив зчетверений кулемет. І в небо, туди, звідки долітало подвоєне рухоме гудіння, помчали, наздоганяючи одна одну, червоні риски. Це були сліди трасуючих куль. Там схрестилися, люто товчучи хмари, сотні прожекторів. І, здавалося, вся Москва загуркотіла пострілами, женучи з неба невидимих летючих ворогів. Усе стріляло навколо, металися прожектори. Небо шаленіло, хиталося, коли всі прожектори схилялися то в один, то в другий бік, і розривалося на частини, коли промені перетиналися в пошуках. А місто внизу було нерухоме — чорне громаддя притаєної пітьми.

Поруч з нами на даху були чергові дружинники з нашого будинку, комсомольц' Раптом хтось сказав у пітьмі:

— Піонерів оцих на низ потрібно! Хто допустив? Де комендант? Хіба можна дітям на даху? Ану мерщій, марш в укриття!

— Ну що ви, дядю, ми ж звикли! Ось спитайте нашого ватажка!

— Та й ватажка вашого не завадило б униз! — відповів чоловічий голос.

Кілька осколків від зенітних снарядів з виттям пролетіли над головами в нас і дзвінко цокнули об залізо даху.

— Хто тут у вас ватажок? — закричав чоловік, вилазячи з люка горища. Я пізнала в ньому головного коменданта наших корпусів.

— Ви Крупицина? Ану, зразу ж забрати своїх піонерів! Не ваше тут місце!

Нелегко було умовити дітей, щоб вони пішли вниз. Перш за все їх треба було порозшукувати на даху. Вони, почувши наказ коменданта, зразу ж усі поховалися. Помалу я їх усіх повиловлювала і вирядила вниз. Незабаром знизу до мене долинули голоси Галі і Люди: «Будь ласка, громадяни, не порушуйте! Сховайтеся, будь ласка! Проходьте! Жінки і діти вперед... ми чергові, не хвилюйтеся!»

Але, звичайно, Ігоря Малиніна я не знайшла. Тільки з другого кінця даху я інколи чула його молоденький басок:

— Гей, ви, там внизу, в шістнадцятій квартирі, світильники, затемнюйтесь, кажуть вам! У вас видно!

Але, коли я підбігала на цей край даху, Ігоря вже не було.

А наліт тривав. Москва відбивалася. Гупали зенітки, хиталися в різні боки промені прожекторів, наче в бурю високі щоглові дерева, що раптом засвітилися. І іноді мені здавалося, що й будинок наш починає хитатися з боку на бік. А потім раптом стало надовго зовсім видно. Страшне, яскравожовте фосфорне світло осяяло зверху місто. Стало ясно видно будинки, вулиці, і все було оранжовозеленим, наче бачили ми його через кольорове скло. Це німці кинули з своїх літаків світні бомби. Ці зорі повисли над Москвою, обливаючи місто зверху своїм мертвим світлом, зриваючи захисне накриття пітьми. По оцих огидних світилах били зенітки, строчили кулемети. Жовті зорі повільно згасли. Пітьма, що згустилася тепер, здалася ще чорнішою. Потім у небі розлігся пронизливий, виючий свист, усе голосніше і голосніше...

— Лягай! — закричав хтось із темряви. Я кинулася, як стояла, на дах. Вслід за тим очі різнув сліпучий спалах, і якась сила, прогуркотівши по залізу даху, як мені здавалося, вм'яла мене в нього.

— Через квартал від нас, — визначив комендант.

Тепер раз у раз чулися над нами посвисти бомб, гахали вибухи, ми бачили яскраві спалахи. А потім десь за вокзалами і з боку Красної Пресні стала поволі розповзатися багрова заграва. Вона дедалі збільшувалась; загоралося ще десь на околицях. Горизонт став огняним. І, дивлячись на це, я відчувала, як клацають у мене зуби. Я затискала обома руками рот, а зуби все клацали. І ніч здалась одразу зимною. І було не так страшно, як образливо, що горять будинки нашого міста, що це накоїв нашому місту ворог, що чужа зла воля втрутилася в наші ночі.

Москва горить... Мене всю трясло.

— Збили, збили, падає двомоторний! — почула я Ігорів голос. І подивилась на небо.

Там три схрещених прожектори повільно зводили з небосхилу вниз, до палаючого горизонту, якусь виблискуючу цятку, що залишала довгий, рожевуватий дим. Потім полетіли якісь вогняні бризки, і з неба наче скотилася розтоп-

лена червона крапля. Земля відповіла на падіння ворожого літака бурхливим спалахом.

На всіх дахах аплодували і кричали «ура». Але в цей час над нами зовсім низько завило повітря, по залізу даху вдарила черга куль і з неба посипався вогонь. Наче десятки факелів падали на нас, билися об дах і одразу загоралися, шиплячи й пирхаючи. Це німецький бомбардувальник, пікіруючи, скинув на нас запалювальні бомби.

Ух, як кинулися ми всі гасити ці бомби!.. Як засипали піском, хапали щипцями, тягли топити у воді вогняних гаденят, поки вони ще не вирвались із своєї алюмінійової шкаралупи!

Кілька запалювальних бомб упало на той бік брандмауера, на дах сусіднього будинку № 15.

Хлопці гасили їх, лаялися з усієї сили, женучись за тими, які котилися по схилу даху. Одна, найбільша, розприскуючи полум'я, залишаючи за собою вогняну стежку, скотилася в жолоб і застряла там, вивергаючи розтоплену, засліплюючу лаву. Я бачила, як Васько Жмирьов, підібравшися до самого карнизу, майже зависнувши на руках, дотягся до бомби і штовхав її ногами доти, доки вона не звалилася вниз, у двір.

— Гей, ви, там унизу! — загукав, перехиляючися з даху, Жмирьов. — Приймайте гаряче вугілля!..

Двір унизу на мить освітився спалахом розбитої бомби, почувся тупіт по асфальту, крики, колотнеча, і внизу стало знову темно. А Васько Жмирьов одним скоком уже перемахнув через гребінь стіни і гнався тепер за другою запалювальною бомбою. Вона впала на наш дах, розломилася і повільно сповзала, протоплюючи палахкотячим термітом залізний дах. Проте Ігорьок устиг туди раніше ніж Жмирьов. Він відштовхнув плечем рослого Васька і сам шипів і пирхав, наче маленька бомба:

— Пусти, Жмирю, пусти, кажу!.. Забирайся геть, не твоя це бомба, не лізь!.. Що за звичка у тебе лізти, куди не просять? Чого ти на наш дах прийшов? Гаси там у себе!..

І, відтираючи Васька набік, Ігорьок підхопив бомбу на совок. Він біг до діжки з водою, несучи бомбу, як несуть вугілля з печі для самовару. Руки в нього дрижали. Бомба викидала фонтанчики вогню, і кілька крапель рідкого полум'я потрапило Ігореві на штани; тканина загорілась. Він не звертав уваги, топив шиплячу бомбу у воді.

— Штани горять, ти, халдей! — закричав Жмирьов і, підхопивши маленького Ігоря, з розгону посадив його задом у діжку з водою. Той виліз одразу ж, мокрий, розлючений, і поліз з кулаками на рослого Жмирьова.

— Ти що ж, справді, Жмирю, просили тебе? Дурень...

Тільки тут він відчув, що з штанами у нього, справді, не гаразд, помацав їх ззаду, зазирнув собі за спину, вигнувшись, і зніяковіло замовк.

— Ну, гаразд, гаразд, не пирхай, жарений халдей, — добродушно промовив Жмирьов і перемахнув через брандмауер на свій дах.

Захисники нашого даху зібралися навколо Ігоря, гучно відсапуючися після змагання з запалювальними бомбами. Хто озирав свій пропалений одяг, хто дув на попечені пальці. І всі дуже хвалили Васька.

— Це хто тут так вправно орудував?

— Та це один хлопчина тут у сусідів гостює. Підмосковний сам. Халамидник...

— Халамидник, а дивись, як добре впорався. Відчайдушний.

А Ігор сопів збоку, незадоволений. Поведінка Жмирьова заслонила його власне геройство.

— Сімо, у тебе шпильки англійської немає? — пошепки спитав він у мене і, одержавши шпильку, довго пришпилював наполовину спалені штани, що розповзалися.

А я трохи повеселішала. Як не як, це було наше перше бойове хрещення, і ми не схибнули. Ворогові, який злісно цілився бомбами в наші голови, на наші дахи, все ж не вдалося запалити наших будинків. Ми відстояли їх. І я своїми руками могла тепер помацати пожолоблену, вже охололу зброю ворога.

Тільки коли в рупор почувся бажаний веселий голос: «Загроза повітряного нападу минула. Відбій», я спустилася з даху. І внизу раптом відчула, як дуже я стомилася за цю ніч. Із сховищ повалив народ. Усі голосно розмовляли, ділилися своїми переживаннями.

Вася Жмирьов ходив у дворі і хвалився, скільки він скинув бомб.

Так минула перша бойова ніч Москви. І хоч ми не виспались, а дехто добре налякався, все ж скрізь у людях відчувалась особлива, нова, гордовита упертість. Ми перевірили себе в боротьбі з вогнем і почували себе впевненіше, ніж учора.

С. МАРШАК

БИЛИЦЯ-НЕБИЛИЦЯ

Малюнки В. ГЛИВЕНКА.

Ішли по вулиці якось
У час недільний, ранній
Чотири хлопчики, як ось
Почався дощ весняний.

І щоб сховатись від градин,
Від блискавки і грому,
Вони забігли всі в один
Під'їзд чужого дому.

Заходять двоє малярів,
Струсились, ніби качки,
Мов жартома хто їх облив
Водою з водокачки.

Старіший окуляри зняв
І зразу, без вагання,
Розмову довгу розпочав
З короткого питання:

— Ви, певно, жителі Москви?
— Тутешні ми, з Арбата.
— То чи могли б сказати ви,
Чий оце дім, хлоп'ята?

— Чий оце дім? Котрий дім?
— Що напис «Гастроном» на нім,
Де на стіні газети.

— Нічий! — промовив піонер,
Другий сказав: — СРСР!
— Міськради! — каже третій.
Старий подумав, закурив
І спроквола проговорив:

— Був Хитрово... Дочка його,
Дочка... Адель Петрова
Була хазяйкою всього...

Спитали хлопчики: — Чого?
Не чули слова ми цього...
Це що за установа?

— Не установа, друзі, це,
А звали так людину... —
Старий пустив густе кільце
Махорочного диму.

— Та Хитрово — це ж камергер.
Давно-давно він вже помер.
Дочка — хазяйка дому
Була мені знайома.

У дім цей не пускали нас...
І не подумай... Де там?
Та все ж з хазяйкою не раз
Ми їздили в кареті.

Ми не сідали на м'яке,
Чіплялись ззаду, звісно.
В циліндрі чорному лакей
Завжди нас лаяв злісно.

— Скажіть, а що це за лакей? —
Спитав найменший із дітей.
— А що воно за камергер? —
Спитав найстарший піонер.

— Лакей — слуга був у панів,
А камергер — вельможа.
Проте, скажу без зайвих слів, —
Одне на одне схоже.

Лакей просту ліврею мав,
Вельможа — золотії,
Носив мундири й одягав
«Владимира» на шию.

— Носить яка була мета
Владимира на шиї? —
Один із хлопчиків пита
І тут же червоніє.

— Не розумієш? От дивак!
«Владимир» — це одна з відзнак.
Там «Анна», це — все рівно.
Такі в Росії ордени
Були колись за давнини...
Сказали діти: — Дивно!

— Отож згадаю ще його —
Все Хитрово я отого.
Багатієм він був міцним —
І все дочці він залишив:
Маєтки, цей московський дім,
Багатства найцінніші...

Але невже жила вона
До революції одна
В семиетажнім домі?
Невже на кожнім етажі,
І в перукарні, й гаражі,
І навіть в «Гастрономі»?

— Ні, наша бариня жила
Далеко дуже звідси.
Вона піввіку провела
В Парижі чи у Ніцці.
А дім свій вигідно здала
У найми — людям для житла.

— І годував цей дім панів,
Сказати б вам, заочно, —
Сказав один із малярів,
А другий мовив: — Точно!

Мій дід підвал орендував,
І лиха в нім зазнав він.
А в «Гастрономі» торгував
Тіт Тітич Разуваєв.

Він приїздив у сім годин
(Бо не годилось пішки)
На рисаку і сам-один
Держав рукою віжки.

Він капітал чималий мав
І дім на Маросійці,
Та сам за касою складав
Копійку по копійці.

Купець Багров затон свій мав,
Завод — в ту давню пору.
І пароплави він ганяв
По Волзі вниз і вгору.

Настав холерний рік. І от —
Багров уже в могилі.
А діти продали завод
І гроші поділили.

— Та що ви кажете? Завод
Хто ж продає на ринку?
Завод — не крісло, не комод,
Не шляпа, не ботинки.

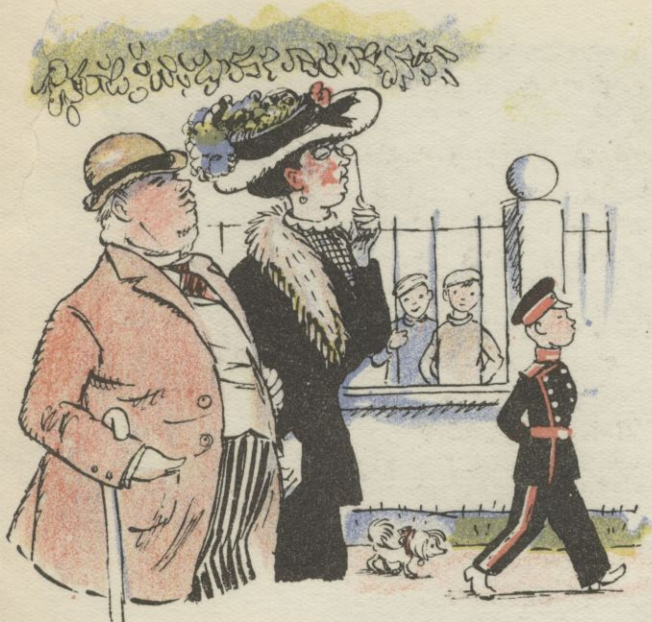

— Хазяїн міг завжди продать
Завод кому захоче.
І навіть в карти міг програть...
Отак-то, милий хлопче!

Усе продать могли пани —
Дороги, рейки, хати,
Ліси, маєтки і лани —
Лиш вигідно б продати!

Належав отакий завод
Якійсь собі компанії:
На Камі трудиться народ,
Прибуток — у Германії.

Не знали ми, робочий люд,
Кому ті капітали...
З дитинства знали тільки труд,
Дитинства ж ми не мали.

А то ще сад розкішний цвів,
Такий рясний, аж гнувся.
Він у маєтку був панів,
От прізвище забувся.

Охоронявся добре сад...
Як літо прийде — все там
Гуляє пані вакурат
З племінником-кадетом.

Кадет рум'яний був, малий,
Мов офіцер тобі який,
І хвастав перед нами
Мундиром з галунами.

Згадавсь мені отой барчук,
Гарнесенький кадетик,
Коли суворовець — мій внук
Свій надіслав портретик.

Та мій не те... Адже тепер
Їх учать не по-панськи.
Він також буде офіцер,
Та офіцер радянський.

Не вчений я, зате мій внук
Проходить повний курс наук.

Як не пишатися мені!
Він ось що пише діду:

«До тебе, діду, на три дні
У гості я приїду.
Удвох ловить ми будем щук,
Удвох поїдем в Хімки...»
Ось він, суворовець — мій внук,
З товаришем на знімку.

Старого пройняла сльоза,
І з краплею отою
Нараз скінчилася гроза
І сонця повного краса
Заграла над Москвою.

(Уривок)

Переклав з російської мови Валентин БИЧКО.

Малюнки А. ПОРЕТ

В давній Москві

Минуло вісімсот років з того часу, коли вперше на сторінках давнього літопису написано було про Москву.

Старий літописець рік за роком записував на пам'ять для своїх нащадків про всі події, які траплялися на Русі. Записав коротенько, що в 1147 році в Москві зустрівся князь Юрій Долгорукий з князями чернігівськими. Була Москва невеличким селищем на пагорку серед густих борів, що вкривали береги Москва-ріки.

Князь Юрій Долгорукий наказав обгородити свою князівську садибу дерев'яними стінами. Так це невеличке селище перетворилося в місто-фортецю. З цієї фортеці виріс наш славний Кремль.

Цього року в Москві споруджують пам'ятник її першому засновникові Юрію Долгорукому.

Виростала й міцніла Москва, ставала центром усієї Русі, серцем її, її любимим першопрестольним містом, яке завжди збирало навколо себе сили всього російського народу для відсічі ворогам. Протягом довгих восьми віків не раз відбивала вона напади ворогів — татар, поляків, французів і — вже за нашої пам'яті — фашистів-німців. Зазнавала вона і пожеж, і руїн, та ще кращою відбудовували її знов.

У XIII сторіччі розлючені орди татарського хана Батия після завзятого опору Москви перетворили її в попелище. Та не минуло й ста років після навали Батия, як Москва вже стає в ряд з найстарішими руськими містами. Московський князь Іван Калита обгороджує Кремль новою дубовою стіною, будує нові князівські палати, і навколо Кремля знову виростає гомінливе місто.

Тепер нам важко уявити, який вигляд мала Москва в давні часи. Погляньте на ці малюнки.

Щодня з станції метро «Сокольники» виходять тисячі москвичів. Багато з них ідуть відпочити до парку культури та відпочинку. Скільки розваг знайде там для себе кожен дорослий і малий! Концерти, вистави, ігри, взимку лижі та ковзани.

А колись там був густий ліс, де водилося багато звірів, і сюди на соколине полювання (приручені соколи допомагали в полюванні) приїздили з Москви царі з своїми боярами. Звідти й назва пішла «Сокольники».

Проїдемо метро до станції «Кировская». Вона глибоко під землею. Піднімаємося нагору й виходимо на вулиці. Які прекрасні багатоповерхові будинки, який рух! По асфальтованій вулиці два безконечні потоки — авто, тролейбуси, автобуси.

А от як виглядала ця вулиця 300—400 років тому. У старій боярській Москві тут проходила М'ясницька вулиця. Вона звалася так тому, що перерізувала слободу м'ясників. Мостова була викладена великими колодами. Повільно проїздять мостовою боярські візки-колимаги, покриті червоним сукном. Саньми їдуть люди бідніші, простіші.

Станція метро „Сокольники"

На соколиному полюванні

Станція метро „Дзержинская"

Станція метро „Площадь революции"

Московський „Пушечный двор"

Московський „Печатный двор"

Коли на Москву нападали вороги, найбільше захищав її, звичайно, Кремль. У XIV сторіччі замість дерев'яних стін оточили його кам'яні. Через сто років їх замінили новими, збудували нові вежі. Це були споруди для надійного захисту. У стінах і вежах багато різноманітних вирізів, з яких вели вогонь з гармат і пищалей. Гармат було багато, кожна мала своє ім'я — наприклад, звали їх: «Василиск», «Змій», «Барс», «Співець», «Соловейко». Їхні вибухи не раз лунали в жорстоких битвах за честь і незалежність нашої Батьківщини. А народилися ці перші російські гармати і відливали весь гарматний «наряд» — ядра — на першому російському Пушечному дворі. Пушечний двір — далекий славний предок нашої військової техніки. Стояв він на горбі проти китайгородських стін, де вони підходять до Луб'янки — тепер великої, повної гомону площі Дзержинського. Високі глухі стіни ховали від ворогів та цікавих очей таємницю майстерства. Видно лише було два конусоподібні дахи будівель, в яких виливали гармати та з яких чорними клубками валив дим.

У XVI столітті, за царя Івана Грозного, на Пушечному дворі, в Москві, російський майстер Андрій Чохов відлив відому «цар-пушку», яка і тепер стоїть у Кремлі. На ній вибито напис:

«...Робив гармату гарматний митець Андрій Чохов. Ваги в ній — 2 400 пудів».

Одна зупинка від станції «Дзержинская» — центр, «Площадь Революции». Поряд — колишня Нікольська вулиця, яка тепер зветься «улица 25 Октября».

Тут за Івана Грозного збудували «Печатный двор», і славетний першодрукар Іван Федоров надрукував першу російську книгу. Іван Федоров потім переїхав на Україну і на Україні також випустив першу друковану книгу.

Довго можна ходити по Москві, і на кожному кроці пам'ятники її нагадують нам про славне минуле.

Станція метро „Кировская"

М'ясницька вулиця в давній Москві

Павло ТИЧИНА

Малюнок М. ХУДЯКА.

Москва

Єсть рідні на світі і теплі слова,
Із них найтепліше — це слово: Москва.

Москва наша люба, Москва наша славна,
Красою ти дужа, ділами преславна.
Ти сяєш у Всесвіт, ти світ на землі,
Червонії зорі вгорі на Кремлі...

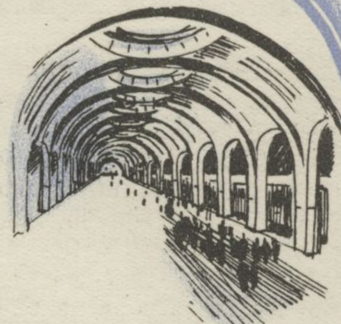
До кого це сильна в нас віра жива,
Що матір'ю кожен її назива?

Зазнала, Москва, ти і горя і муки,
До тебе був ворог простяг свої руки,
А ти ж богатирськи труснула плечем,
І ворог вже пада під гострим мечем.

Є в світі надія, що всіх зогріва,
Народи у світі встають за права.

Тобі наша Правда, міцніша від сталі,
І Армія грізна, й майбутнього далі,
І Леніна мудрість, глибока й ясна,
І Сталіна мудрість, і наша весна!

Оксана ІВАНЕНКО

Малюнки В. ГЛИВЕНКА

Чарівні Зерна

Казка

Закінчення

І от уже заколосилася нива, і була вона як суцільне золоте море, не було помітно жодної бур'янинки, жодної квітки волошки чи берізки, що дуже красиві на вигляд, а насправді заважають жити пшениці. Добре викохали діти своє поле! І знову загуркотіли машини і виїхав поважний величний комбайн. Він одразу і косив, і молотив.

Ви уявити собі не можете, як тремтіли діти! Адже зараз, зараз вони побачать, де саме чарівне зерно. Вони приготували по три величезні лантухи на кожну ділянку. І яке ж було їхнє здивування, коли в усі лантухи посипалося цілком однакове велике золоте зерно. Куди більше за те, яке давав їм посіяти лікар.

Де ж було чарівне?

— Що тепер нам робити? — зітхнула Мар'янка. — Невже ми зробили щось не так? Адже ж не посварилися ми ні разу...

— І за роботою не сумував ніхто ніколи, — вставила Оксанка.

— І допомагали нам лише друзі, — додала Тетянка.

— А ворогів ми й близько не підпускали, — мовили Івасик і Панасик.

— Треба написати знову лікареві, — вирішив Юрко.

— Телеграма готова! — сказав Сашко і дременув до телеграфіста.

Телеграма була знову заплутана і для стороннього ока зовсім не зрозуміла: «Ми розпачі тчк Зерно все чудове тчк Ворогів не було тчк Земля дружба тчк Чарівне не знаємо де тчк Привіт від усіх».

Телеграфіст знизав плечима, але цього разу вже без заперечень перестукав телеграму. А відповідь була знову проста й звичайна:

«Вітаю всіх. Змеліть потроху зерна з кожної ділянки. З найкращого борошна спечіть паляниці. Попередьте на млині і на хлібозаводі».

Уся країна збирала урожай. А урожай був цього року чудовий, бо дружно працювали всі. І ті, що орали й сіяли, і ті, що воювали з шкідниками, і ті, що керували вітрами й дощами. Без кінця по шляхах з поля до млинів мчали машини, повні мішків із зерном. Треба було тепер усе зерно перемолоти, і всі млини запрацювали. І великі парові, і галасливі водяні на греблях річок та озер, і старі дідуганивітряки теж замахали своїми старечими руками-крилами.

— А як же, а як же! — шуміли й вони, — ще й ми згодилися, стільки зерна! От і ми, старі, допоможемо!

Але лантухи з трьох дитячих ділянок їхали до нового великого млина з найновішими, найкращими машинами, бо діти боялися, щоб наостанку чогось не трапилося з зерном і не загинуло чарівне. Вони чекали, вони певні були, що матимуть в одному з лантухів надзвичайне, чарівне борошно. З зерном їхала Тетянка і везла докладний лист, написаний Сашком. Цей лист був до наймолодших робітників млина, ще учнів, майже ровесників наших друзів, і їх діти дуже прохали особливо уважно поставитися до їхнього зерна. А за це вони будуть їм дуже вдячні.

Який жах! І змелене борошно було цілком однакове!

Та ще лишався хлібозавод, де вже з борошна пекли різні паляниці, булки, кренделі, пампушки. Увесь свій хист вклав Сашко в останній лист — останню надію всіх дітей! І всі діти, хвилюючись, допомагали йому писати.

Юрба хлопців і дівчат у білих халатах і білих ковпаках одержала дивний лист і остовпіла.

Незнайомі діти писали їм про якісь чарівні зерна, з яких вийшло чарівне борошно і мусить вийти чарівний хліб. І в листі ще діти просили, щоб цей хліб вони спекли якнайкраще, і щоб усі були при цьому веселі. Молоді пекарчуки — хлопці й дівчата — стояли, розвівши від здивовання руки, коли до них підійшов найстарший майстер найсолодших булок. Він був товстий, з веселими пишними вусами і з щоками, як великі здобні булки. Він прочитав листа і, уявіть собі, — ані трошечки не здивувався.

— Що ж тут дивного? — запитав він своїх юних помічників.

— Вони пишуть, щоб ми були веселі, коли міситимемо і садитимемо хліб.

— Пхе! — засміявся майстер найсолодших булок, — це ще моя прабабуся знала, що хліб у веселої хазяйки завжди найкращий. Хіба ви бачили, щоб я коли сумував? Тому я й одержав премію за найсолодшу булку. І вас, малих, хо-

чу так навчити. А як же! Для людей робити найголовнішу їжу — хліб і при цьому сердитися? О! це розумні діти, я бачу!

— Вони ще пишуть про чарівне борошно і чарівний хліб, — несміливо писнув найменший пекарчук.

Але й це не збентежило веселого товстуна.

— Цікаво знати, коли це мій хліб не був чарівним!

Він просто не зрозумів у чому справа і вирішив, що це комплімент його роботі, і, як завжди, весело наспівуючи, підбадьорюючи учнів, почав замішувати тісто. Перше з нового урожаю борошно він узяв з трьох дивних лантухів і виробив окремо з кожного круглі паляниці.

Але цього разу і він був здивований. Він ще ніколи в житті не бачив таких паляниць. Вони підводилися на очах до неймовірної височини, їм невистачало форм і вони ледве влізли в пічку і зайняли її геть чисто всю. А коли їх вийняли, вони були легкі і такі пахучі, що навіть на вулиці люди зупинялися.

Тільки... всі однакові!..

Майстер найсолодших булок одрізав по шматочку на пробу, дав помічникам, сам одкусив і розвів руками.

— Це щось надзвичайне! Такого я ніколи не їв! Ніби мені сили від цього шматочка додалося і ніби я й не працював ще зовсім. Це, справді, якийсь чарівний хліб!

Гострий лікар нарешті приїхав. Схвильовані, всі семеро дітей прийшли до нього, несучи три чудесні паляниці.

— Ми робили все, як ви наказали, — сказав Юрко, — а вони однаково всі вийшли однакові.

— Однаково чарівні! — хитро всміхнувся лікар.

— Вони, справді, надзвичайні, — мовили діти, — всі, хто куштував паляниці з нашого борошна, однаково з якого мішка, кажуть, що вони просто чарівні!

— А якими б вони могли бути інакше, — сказав лікар, — коли ви всі з однаковим запалом працювали над кожною зернинкою, коли стільки любові ви і ваші друзі вклали в свою працю. Любов, праця і дружба кожну справу зробить чарівною!

Він хотів ще щось сказати, але тут подзвонив телефон. Лікар узяв трубку:

— Зараз, за півгодини ми будемо готові! — мовив він у трубку, а потім звернувся до дітей. — Ми зараз вилітаємо до нашої столиці. Ви всі нагороджені цією поїздкою за прекрасну роботу, і ми повеземо на виставку урожаю і наш чудесний хліб.

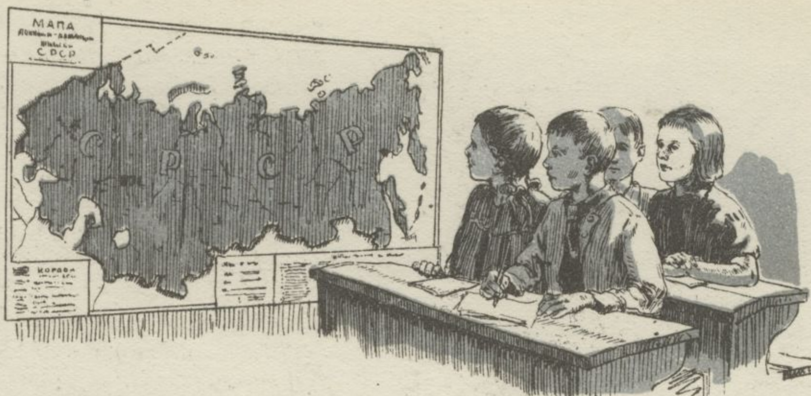
* * *

Мої знайомі казали, що стрівали веселу групу дітей з гострим лікарем на чолі в одному з павільйонів виставки. Вони всіх пригощали чудовими паляницями, бо з їхнього борошна пекли й пекли, а його ще було багато. І ніякого секрету наші друзі не робили з того, як виростили цей хліб. Багато дітей і дорослих записували три умови, розпитували Івасика й Панасика, як вони вчили пташині й звірині мови, у Тетянки — адреси людей, дощових інженерів і телефон дідуся, який керував вітрами, а у Оксанки — її пісні та різні історії. Взагалі це був дуже веселий павільйон. І не дивно. Адже чарівний хліб мав таку властивість — усіх звеселяти.

І тільки раз до павільйона підійшла людина в рогових окулярах, картатому пальті, з блокнотом у руках. Її теж почастували шматком чарівної паляниці. Але людина скривилася і непомітно виплюнула шматочок.

Діти перезирнулися між собою і все зрозуміли. І ви також?

Іван **НЕХОДА**

Малюнки Ю. БАЛАНІВСЬКОГО

ШКОЛЯР

Я іще маленький, вчуся в школі,
В нашім класі карти он висять,
Ось шумить на карті наше поле,
На якім я влітку пас гусят.

Голубою ниточкою — ріки,
Чорними кружальцями — міста...
Ой, яка Вітчизна в нас велика!
Ой, як швидко все в ній вироста!

Ось — біжать дороги... Із окраїн —
У Москву. До самого Кремля.
Ленін там лежить...
Живе там Сталін...
Звідти починається земля.

— Добрий ранок! — ранком сонце каже, —
Час вставати, чуєте гудки?
Скрізь ідуть на працю люди наші —
Вчені, шахтарі, будівники.

Сталь ідуть варити, жать колосся,
Будувать новий високий дім,
Щоб в тім домі гарно всім жилося,
Щоб селилось щастя в домі тім.

От я вивчусь — інженером стану,
А захочу — буду моряком!
Буду так ходить по океану,
Як ми ходим по землі пішком.

А захочу — вийду в генерали,
В школу у суворовську піду!
Воювать навчусь! Щоб не чіпали
Вороги нас на свою біду.

Буде в мене такий самий кітель,
Як у маршалів... І шабля теж...
— Все можливо, — каже наш учитель, —
Тільки от нехай як підростеш...

Буду вчитись!.. Он на карті нива,
На якій гусят я влітку пас...
В нас, в країні нашій, все можливе,
Бо усе це — наше,
Все — для нас!..

Олесь ДОНЧЕНКО

Малюнки В. ГЛИВЕНКА

КАПІТАН МОРЖ

Оповідання

Коли мати почепила Петрусеві через плече торбинку з книжками, хлопчина по-справжньому зрозумів, який сьогодні незвичайний і значний день.

Атож, не часто це буває, коли вперше після літньої перерви йдеш до школи.

Петрусь помацав на собі нову цупку сорочку, глянув на почищені черевики і з задоволенням відчув, що він-таки справжній школяр. А торбинка! Не думайте, що це така собі звичайна торбинка. Еге ж, батько з нею всю війну пройшов, вона і в Берліні побувала, ця торбинка, а тепер Петрусьноситиме в ній книжки.

Було трохи незручно в черевиках, муляли пальці, адже все літо хлопець виходив босоніж. Ще зовсім недавно він ловив рибу, лежав з товаришами на гарячому піску, слухав у лісі кування зозулі.

Сьогоднішній день прийшов зовсім непомітно. І Петрусь наче не пізнавав себе в блискучих черевиках, з батьковою торбинкою через плече. Наче став він сьогодні іншим Петрусем, а не тим, який робив улітку прискавки з бузини, ласував на узліссі суницями й видирав на острові воронячі гнізда.

Мати проводжає Петруся аж за ворота і вже тут доказує останні свої напучення:

— Не балуйся, синку, в класі, ти ж не першачок. Слухайся вчительку та, як ітимеш мимо Ковалишиного подвір'я, не дрочи собак.

Отакої, став би він сьогодні займати собак! Хіба він не знає, куди йде. Прямісінько-таки до школи, аж у третій клас.

І Петрусь мимохіть сам проймається неабиякою повагою до себе: «Адже я, справді, не першачок, і в торбинці у мене не якась там забука, а таки читанка, справжня читанка з малюнками і з такими віршами, що куди там першакам».

Крім книжок на самому споді торбинки лежить у Петруся чудесний пиріжок з повидлом. Мати поклала його туди ще звечора.

— Гляди ж, синку, не забудь з'їсти, — приказувала вона. — Повидло, як мед.

Ще б пак, сказали: «Не забудь з'їсти». Будьте певні, він не забуде. І крізь торбинку чути, як пахне хрускотлива, підсмажена на маслі скоринка.

На Ковалишиному подвір'ї сиділи біля порога хати і Рябко, і чорний Жук. Побачивши Петруся, вони ще здалека почали люто гавкати і хлопчині дуже захотілось схопити ломаку й протогрохкотіти нею по воротях. Але він вчасно схаменувся і, навіть оком не зморгнувши, пройшов мимо.

Довгий шкільний коридор зустрів хлопчика, як давнього знайомого, гамором і метушнею. У Петруся солодко й тривожно тьохнуло серце — він знову в школі!

Хлопчик на мить затримався біля знайомих дверей другого класу. Йому цікаво було глянути, хто тепер сидить на колишній його парті. Та чого ж це третьокласникові заглядати в другий клас? Немає чого йому робити там, серед малечі.

В третьому класі Петруся чекала не дуже приємна несподіванка. Він думав, що сидітиме на одній парті з кимось із своїх друзів — давніх товаришів, а вийшло так, що поруч сидів зовсім незнайомий хлопець. Він був присадкуватий, кремезний і похмурий. Широкі брови збігалися в нього над переніссям, і коли він дивився перед собою, то наче бачив далеко крізь стіну.

Петрусь глянув на його руки — вони були червоні й заскорузлі, а кулаки — великі і, мабуть, дуже міцні. Хлопець сидів мовчазний, наче все про віщось думав. Він одразу ж не сподобався Петрусеві. «Такого тільки займи!» подумав Петрусь.

Від товаришів він довідався, що батько незнайомого хлопчика був моряком і служив десь на півночі, а більше нікого з сім'ї в нього не було, і він недавно приїхав жити в село до своєї тітки.

Хлопець мовчав, тільки скоса, нишком позирав на Петруся. Це теж не сподобалося хлопчині і він спитав:

— Чого ти так поглядаєш на мене?

— Дивлюсь, який ти є. Чи підходящий.

Ці слова трохи збили Петруся з пантелику — до чого ж він має бути підходящий. Проте він знову спитав:

— А як тебе звати?

Хлопець одразу повернувся до Петруся всім тілом і подивився на нього довгим і пильним поглядом, наче міркував — казати чи ні. А потім вимовив неголосно й виразно:

— Звати мене капітан Морж.

Відповідь була незвичайна і несподівана. Петрусь глянув на свого сусіду і посміхнувся:

— Який же ти капітан? Хіба бувають такі капітани?

Та він одразу замовк. Очі нового товариша дивилися на Петруся так одверто й серйозно, навіть суворо, що не лишалось жодного сумніву — він казав щирісіньку правду.

— Еге ж, я — капітан Морж, — повторив він тихо й переконливо. — А знаєш, хто ото сидить біля вікна?

— Знаю, то — Митько Павлюченко.

— От і не знаєш. То мій штурман Сивий Пінгвін.

Петрусь хотів засміятися — Митько став Сивим Пінгвіном! Та глянувши в вічі хлопцеві, він тільки мовчки почухав потилицю.

— А ти не дивуйся, — сказав Морж. — Я прийняв Сивого Пінгвіна на свій криголам. Знаєш, як його звати?

— Кого?

— Та криголам же, де я капітаном! «Блакитний айсберг». Ось як! Айсберг — це пливуча крижана гора, — додав хлопець.

Він вийняв з кишені невеличку карту і розгорнув її.

— Дивись, де зараз наш криголам. Ось тобі — Північний Льодовитий океан. А ось тут пливе наш «Блакитний айсберг».

Він ураз близько присунувся до Петруся й зашепотів:

— Знаєш, я щодня записую в зошит, що трапляється з криголамом. Учора ми побачили на кризі білих ведмедів і я наказав зупинити криголам і розпочати полювання. Аж двох ведмедів убили. А сьогодні вранці ми зайшли в таке місце, де повно величезних айсбергів. Ух, які вони — вдесятеро більші за мій криголам. І знаєш, вони насуваються на нас звідусіль...

Петрусь слухав з дивним почуттям, ніби він сам був на капітанському містку і розмовляв з капітаном, із справжнім капітаном криголама. Могутні крижані гори насуваються звідусіль на «Блакитний айсберг». А капітан Морж спокійно стоїть на містку і віддає накази...

— А оце недавно до моєї тітки, — продовжував хлопець, — прийшла в гості наша вчителька Олена Митрофанівна. Почала мене розпитувати, а я їй і розповів про свою мандрівку. Вона хороша, Олена Митрофанівна. «Візьми, — каже, — й мене на криголам, я буду бібліотекаркою. У тебе ж є, — питає, — на криголамі бібліотека?» Ну, я й згодився. Вона таку умову поставила, щоб на «Блакитному айсбергу» всі моряки були тільки відмінниками. А й справді, який же це моряк, коли в нього самі двійки й трійки.

Петрусь дивився на свого нового товариша і він здавався тепер зовсім іншим. Де й поділися його похмурість і мовчазність. Він тихо, замріяно посміхався і очі світились тепло, як вогники.

Хлопчик хотів розпитати, хто на криголамі рульовим і як звати матросів, та в цю хвилину в клас увійшла Олена Митрофанівна. Петрусь знав її ще з минулого року. Вона не змінилася — такі ж спокійні в неї рухи і та сама сивина на скронях, схожа на пух кульбаби.

Всі школярі дружно встали, і вона посміхнулась їм, як своїм давнім друзям.

— Сідайте. Яка я рада знову зустрінутись з вами!

Вчителька розгорнула класний журнал і стала робити переклик. Після кожного прізвища вона відривала від журналу очі і на якусь мить спиняла їх на учневі. Потім казала: «О, як ти підріс, Петре!» або: «А як твої кролі, Павлику?»

Вона добре пам'ятала кожного школяра, його вдачу і чим він захоплювався.

Аж ось вона назвала нове для школярів прізвище.

— Віктор Солоний!

І тут встав Петрусів сусіда. Олена Митрофанівна кивнула йому головою.

— Де ж зараз «Блакитний айсберг»?

— У небезпеці, Олено Митрофанівно, — відповів школяр.

— Нічого. Я думаю, що хоробрий капітан врятує свій криголам. А ти пам'ятаєш нашу умову?

Учні мовчки слухали цю загадкову розмову, бо про «Блакитний айсберг» на весь клас знало всього кілька школярів.

В цю хвилину щось біле майнуло через клас, пролетіло через голову вчительки і впало за класною дошкою.

Це була паперова стріла.

Олена Митрофанівна випросталась на весь зріст і спитала тихо, але так, що кожне її слово виразно пролунало навіть на задніх партах:

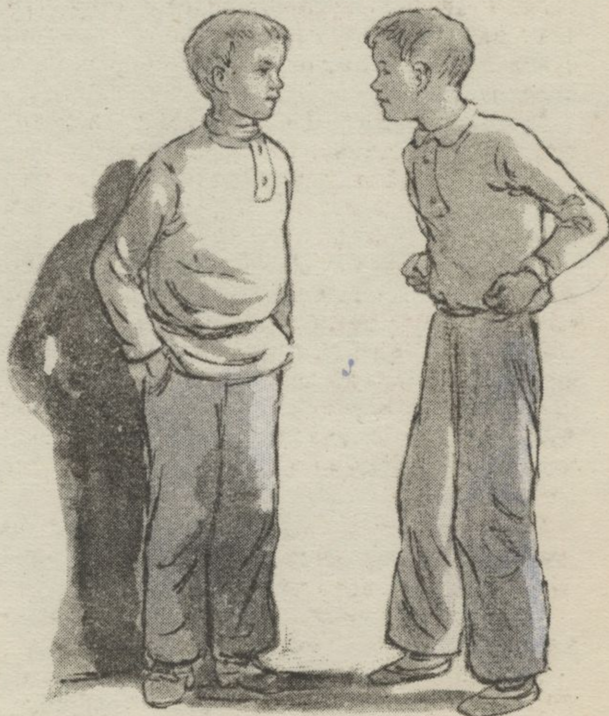
— Хто це зробив?

Школярі, затамувавши подих, мовчали.

Вчителька почекала трохи й промовила:

— Це зробив боягуз, який навіть боїться признатись у своєму вчинкові. Нехай йому буде соромно.

Петрусь помітив, як Віктор Солоний міцно стиснув кулаки.

— І справді — боягуз! — прошепотів він.

Після дзвоника, коли за Оленою Митрофанівною зачинились двері, він повільно встав, глянув на Петруся, на товаришів, і тихо сказав:

— Що з ним зробити?

Петрусь не відповів, бо він не знав, про кого йде мова.

Солоний не поспішаючи підійшов до Митька Павлюченка. Той закліпав повіками, наче запорошив очі, і мовчки дивився на Віктора. І так вони стояли мовчки один проти одного. А навколо вже зібралась принишкла юрба школярів.

— Я бачив, — похмуро вимовив капітан Морж, — я бачив, як ти пустив стрілу в учительку.

Митько мимохіть відступив трохи назад, але задерикувато кинув:

— Ну, нехай і я. А що таке?

— А ось що... Ось що... Я — капітан Морж. Знаєш? І я наказую висадити тебе на пустельний острів за те, що ти бешкетник і боягуз! Оце й усе.

І всі, хто дивився на свого нового однокласника, побачили, що весь він наче виріс у цю хвилину. В сірих очах його світилося презирство. Кожен рух був такий напружений, наче хлопець стримував себе, щоб не заміритись на Митька кулаком.

— А ви, хлопці, — глянув він на товаришів, — пам'ятайте, що немає з нами Павлюченка, він сам-самісінький на острові. І, значить, ніхто з ним не розмовляй! Чули? Аж доки сам не признається Олені Митрофанівні.

Він повернувся й пішов на своє місце. І всі дали йому дорогу.

Петрусь сів поруч з ним. Тоді капітан Морж сказав йому:

— Хочеш бути на криголамі штурманом замість Митька? Тільки, щоб усі — п'ятірки... Зрозуміло? Я ж слово дав Олені Митрофанівні.

Петрусь мовчки кивнув головою. Ні, він не осоромить команди криголама.

Неначе розсунулись стіни школи і хлопчик побачив через тисячі кілометрів, через ліси та гори Північний Льодовитий океан і серед нього блакитний криголам. Навколо крига та крижані айсберги, а криголам іде все вперед і вперед... На містку стоїть з підзорною трубою капітан Морж і біля нього він, Петрусь...

Тут хлопчик щось згадав, хутко нахилився до торбинки і витяг з неї пиріжок з підсмаженою скоринкою. Він переломив його на дві однакові половини так, що виступило наверх прозоре жовте повидло, і, подаючи одну половину своєму товаришеві, поважно промовив:

— Пора снідати, капітане Морж. А вечеряти будемо, мабуть, уже на полюсі.

ВИРОСТИЛИ ДОБРИЙ УРОЖАЙ

Цього року, діти, в нашому колгоспі добрий урожай цукрових буряків. Значить, ми дамо країні багато цукру.

Це тому, що народ наш дав товаришу Сталіну слово виростити багатий урожай і не шкодуючи своїх сил працює на полях, щоб виконати обіцянку.

Я обіцяла виростити на трьох гектарах по тисячі центнерів цукрових буряків. Коли я цього доб'юся, з урожаю, який я зберу з моєї ділянки, зроблять понад триста пудів цукру. В нашому колгоспі такий самий урожай обіцяла зібрати й Парасковія Михайлівна Шевченко, яку уряд нагородив за сумлінну роботу орденом Леніна.

Всі дванадцять ланок у колгоспі взялися виростити по шістсот, сімсот і вісімсот центнерів цукрових буряків з гектара.

І так по всій радянській країні. Всі люди дбають про те, щоб у країні було якнайбільше продуктів, щоб народ краще жив.

Важко виростити високий урожай. Багато сил і праці йде на те, щоб підготувати землю і засіяти її, а ще більше на те, щоб зберегти урожай. Треба захищати сходи і від шкідників і від бур'янів, повсякчасно стежити за кожною рослиною, щоб розвивалася вона вільно і правильно.

Де в чому й діти допомогли нам. Цього року особливо багато було на цукрових плантаціях шкідників-довгоносиків.

День і ніч чергували на полях колгоспники і тільки-но з'являвся довгоносик, піднімали весь народ на боротьбу з ним. І тут поряд з усіма працювали наші діти.

Не поспішаючи, крок за кроком, ішли діти по плантаціях з пляшками в руках. Пильним оком перевіряли вони кожний вершок землі — чи не причаївся де лютий ворог ніжних блідозелених бурякових сходів? Діти збирали повні пляшки довгоносика, складали їх на купу й палили.

Добре допомогли нам діти очистити поля від шкідників!

Глянеш на поля — і серце радіє: великий врожай. Виконаємо своє слово перед товаришем Сталіним!

Марія ФАСТОВА,
Герой Соціалістичної Праці, ланкова колгоспу ім. Паризької Комуни Семенівського району Полтавської області.

МОСКВА МОЯ УЛЮБЛЕНА

Малюнки В. ГЛИВЕНКА.

Обкладинка художника Б. Фрідкіна.

Журнал «Барвінок» на украинском языке.

Рік видання третій

Ціна 3 крб.

Видавництво ЦК КП(б)У «Радянська Україна».

Адреса редакції: Київ, вул. Воровського, 22, 4-й поверх, тел. 4-50-32. Підписано до друку 26-IX БФ 02908 Зам. 2759.
Художній редактор С. А. Іпатьєва. Обсяг 3 друк. аркуші, облік.-авт. арк. 1,5. Доля арк. 1/8. Тираж 10.000

Друкарня в-ва ЦК КП(б)У «Радянська Україна». Київ, Прозорівська, 59.